

millæ teguntur, fieret odoratio in animalibus respirantibus, si quidem fieret in illo osse, quod est autem membranam tegentem mamillas, cuius oppositum docet Aristoteles libr. de sensu et sensat. lect. xiv, apud D. Thomam et apertius II de Anima, text. c, et ibi S. Thomas lect. xx, et postea ostenditur.

Convenientia autem ea est, quia illæ mamillæ sunt bene dispositæ ad sentiendum odorem, quia sunt spongiosæ, et facile moventur a respiratione, illaque hausta simul odorem spirantem percipiunt, tum quia ex propinquitate cerebri habent actu frigidum, et humidum, quod etiam testatur continua pluvia mucosa, quæ per eas partes emungitur, ergo est convenientis dispositio ad percipiendum odorem, quod fit per exhalationem siccam, et calidam, ergo frigidum, et humidum non in ea intensione, qua est in cerebro, sed in eo temperamento, quod est infra cerebrum, est habile ad recipiendum impressionem fumalem siccæ, et calidæ, ideoque convenienter tribuitur odoratus tali temperamento, quod est quasi aqueum, non quatenus perspicuum sicut in visu, sed quatenus est in potentia ad impressionem calidæ et sicci, quæ pertinent ad odorem, qui in calido, et sicco fundatur, ut quæstiones sequenti dicemus, et experientia ipsa constat in floribus, quæ calore afflata odorem spirant. Denique, homo inter omnia animalia est imperfectioris odoratus, ut docet Aristoteles text. xcii, cum nec ita a longe odoretur sicut vultures, nec tot differentias odorum cognoscat sicut canes, vel aliæ feræ quæ ipso odoratu multas herbas discernunt. Ratio autem traditur ibi a D. Thoma lect. xix, quia homo habet magnum cerebrum, et magis humidum præ aliis animalibus in sua proportione, et ideo olfactus in ipso obtusior est propter multam

participationem humidæ ex cerebro, odorabile autem aliquam siccitatem requirit.

Circa medium olfactus distinguendum est, de medio extrinseco seu deferente specie, et de medio intrinseco imbibente illas in ipso organo odoratus. Et similiter potest considerari medium deferens tam respectu ipsius odoris realis, qui deferitur, et extenditur per fumosam exhalationem, quam respectu intentionalis odoris, quæ sunt ejus species, quia in organo ipso recipi dubium non est. Sed quomodo in medio necessarium sit recipi, aut diffundi realem exhalationem usque ad odoratum, vel non sit necesse dubium est, et similiter an istud medium, per quod deferitur, tam exhalatio, seu odor realis, quam intentionalis an sit solus aer, vel aliud quod aliud corpus.

CIRCA HOC ERGO DICO PRIMO: Odor potest diffundi non solum per ærem, sed etiam per aquam. Ita Aristoteles II de Anima, text. lxxvii, lect. xx, apud D. Thomam. De aere constat quotidiana experientia. De aqua constat etiam exemplo piscium, qui intra aquas olfaciunt, et piscatores odoribus assatorum piscium, vel allis salsamentis in aquam projectis pisces attrahere constat, et simili per ipsas aquas ascendere odorem videmus, quando in piscinis, quæ fundo habent nimis sordidum, gravis sentitur odor ex ipso fundo ascendens, et non solum ex corruptione aquæ, sed etiam si aqua de novo injiciatur. Et similiter cum in fundo lebetis, qui calefit in parte inferiori est aliquid odorabile, tunc enim cum partes inferiores calefiunt ascendunt exhalationes calidiores, et subtiliores, et consequenter etiam odor in illis inclusus. Non tamen poterit sentiri odor ab animali respirante, si existit intra aquam, non ex defectu ipsius odoris et specierum ejus, sed quia in animalibus respi-

rantibus non attrahitur odor ad potentiam, nisi per respirationem, quæ intra aquam dari non potest.

SECUNDO DICO: Non diffundi semper odorem realiter usque ad sensum olfactus, sed sufficit quod intentionaliter ad illum perveniat, realiter autem solum per aliquod spatium diffundatur, quod si realiter perveniat ad olfactum, non tamen sentitur, quatenus ibi realiter est, sed quatenus intentionaliter. Assertio hæc constat ex traditis a D. Thoma II de Anima, lect. xx, videri potest Cajetanus super cap. viii, questione unica; Danhez I part. quæst. lxxviii, art. iii, dub. ii, de odore; Conimbrienses cap. ix, q. iii; Carmelitani disp. xii, quæst. ii. Et pro ea explicanda advertit, quod odor realis semper fit cum aliqua resolutione, seu exhalatione tenui, seu fumosa, licet non semper videatur, ut quæst. vii, art. v ostenditur, constatque ipsa experientia, quia constat odorem facile consumi, si res aliqua aeri sit exposita, si vero sit operta, et lecta, diutius conservat odorem, quod non esset, si solum emitteret species intentionales, non vero exhalaret odorem ipsum realem, quia emissio specierum non consumit odorem existentem in ipso odorabili.

Quod ergo odor debeat aliquoties diffundi per medium mediante illa fumosa exhalatione, probabilius est in sententia D. Thomæ, qui distinguit proprium modum, et immutationem odoratus ab aliis sensibus, præsertim auditus, et visus, quia odoratus fit cum aliqua alteratione, et immutatione ipsius sensibilis, ut dicit lib. iii de Anima, lect. i in fine, et quæst. de Anima, art. xiii in corpore, et i part. quæst. lxxviii, art. iii: « Oportet, inquit, per calidum alterari aliquo modo corpus, ad hoc ut spiraret odorem. » Et ratio est, quia odorem realiter exhalari ab ipso odo-

rabili constat experientia, cum videamus communicari odorem his, quæ tangunt res odorabiles, et etiam ipsis remotis in illis permanere odorem, et ad olfaciendum aliqua immutatio sensibilis requiritur in ipso odorabili, vel in medio, et non sufficit mutatio localis, sicut in sono, quia odor non generatur sola mutatione loci sine mixtione qualitatum, ut videmus experientia, ergo requirit alterationem, non quidem in ipso organo sensus, sicut gustus, et tactus, ergo saltem in ipso medio, vel in ipso sensibili.

Quod vero non sit necesse alterari totum medium alteratione illa reali fumosæ exhalationis, sed sufficere, quod ad aliquam distantiam perveniat, et deinceps intentionaliter diffundatur usque ad sensum, deducitur ex aliquibus experientiis, tum quia vultures a remotissima distantia sentiunt odorem cadaverum, et a multis leucis, ut refert D. Thomas lect. xx citata, si autem per totum illud spatium diffunderetur odor realis, consumeretur totus odor rei odorabilis, tam longa et copiosa exhalatione. Secundo, quia illa fumalis exhalatio tardius movetur secundum realem multiplicationem, quam sentiatur ejus odor, facta enim evaporatione alicujus odoris in aliqua parte domus, statim sentitur in parte distantiori ejus odor, etsi exhalatio illuc nondum pervenerit, imo et clausa janua sentitur odor, licet funus non ita possit per illam transire. Denique, exhalatio fumæ sursum ascendit, odor autem etiam a parte inferiori sentitur, ergo non requiritur, quod fumalis evaporatione perveniat realiter ad sensum, sed sufficit quod intentionaliter. Quod vero aliquando perveniat usque ad ipsam potentiam, constat quando odores sunt fortes, et prope potentiam applicantur: tunc enim odor ipse realiter diffusus, statim attinget poten-

tiam, unde etiam videmus cerebrum gravari, vel relevari odoribus. Sed tamen sensatio non efficitur ex immutatione reali, sed intentionali, quia physica mutatio est, quæ ordinatur ad generationem, vel corruptionem alicujus accidentis, vel substantiæ, et ita est communis rei animatæ, et inanimatæ, sensatio autem non fit per generationem, vel corruptionem alicujus. Ergo formaliter non fit per mutationem physicam, et realem, sed intentionalem.

Circa actum odorandi nihil est specialis difficultatis, præter id quod jam notavimus, quod animalia respirantia non olfaciunt nisi mediante respiratione, ideoque intra aquas odorari non possunt. Cujus causam Aristoteles dixit esse, quia sine respiratione non elevatur illa membrana, quæ operit olfactum, et ita manet clausus sicut oculus demissis palpebris. Galenus autem non admittit hoc operculum, sed dicit ideo non sentiri odorem intra aquam, quia sine respiratione non pervenit odor ad ventriculum cerebri, ubi ipse existimat odorationem fieri. Sed causa ista est sufficiens, quia si sensorium odoratus non est occlusum, neque impeditum, cur species odoris non perveniant ad ipsum etiam sine respiratione? Quid autem dicendum de animalibus, quæ extra aquas elevantur, et ibi respirant, licet intra illas etiam vivant, ut delphines, crocodili, ranæ, et similia? Respondetur ista animalia carere illa membrana, ut intra aquas sine respiratione odorentur, quando autem extra aquas respirant, multo melius poterunt odorari, non habendo illud operculum. Nec tamen existimandum est, quod hoc operculum ita est expansum super odoratum, sicut palpebræ super oculos, nec quod possit elevari ab aere externo; sed ipsamet via, qua defertur

odor ad interiorē partem, quia arcta est, et dilata potest, dicitur esse operculum ipsius odoratus, quia dum comprimitur aperit et tegit, dum dilatatur dicitur elevari, ideoque non potest aliqua vi externa aperiri, sed solum actione ipsa animalis respirantis.

Solvuntur argumenta.

Primo objicitur contra ea, quæ diximus de organo odoratus: Nam illud constituendum est tanquam organum odoratus, quod majorem, et propinquiores sympathiam habet cum ipso objecto odorabili, sed odor generatur ex sicco et calido, et emittitur per fumosam exhalationem, de quo questione sequenti, ergo organum odoratus ponendum est in aliquo, quod magis participet de calido et sicco; carunculæ autem mamillares, quia prope cerebrum sunt, magis participant de humido et frigido, ergo in eis non est constituendum organum odoratus, sed magis in partibus narium interioribus quæ sunt cartilagineæ, et ita magis de siccitate participant, vel etiam in membrana exsanguis, aut in interioribus ventriculis cerebri, qui magis spiritibus animalibus abundant, et ideo plus de fumosa exhalatione habere possunt. Et saltem ex hoc deducitur infirmam esse illam consequentiam Aristotelis, quod organum odoratus debet esse frigidum et humidum, quia debet esse in potentia ad calidum et frigidum, quod est odor, nam potius debet esse actu calidum et siccum, ut actu possit esse proportionatum objecto odorabili, sicut auditus et visus suis objectis proportionantur, ut supra vidimus, deinde, quia organum et potentia solum debent esse in potentia ad species intentionales sui objecti, non ad realem ejus immutationem, si-

quidem speciebus, et non reali qualitate odoris actuatur, non ergo bene infert Aristoteles, quod debet esse frigidum et humidum actu, quia debet esse in potentia ad calidum et siccum, cum solum sit in potentia ad species odoris, qui fit ex calido et sicco. Confirmatur, quia supra diximus auditum, et visum consistere in illo concursu nervorum, ne sint duæ potentie visivæ vel auditivæ in duabus pupillis, vel auribus, ergo similiter ne sint duo odoratus, non debent esse in duabus illis mamillis internis, sed in aliquo concursu nervorum.

Respondetur in constitutivo organi potentie requiri proportionem inter ipsum et objectum, non similitudinis, sed receptionis, qualis est inter activum et passivum, quia objectum comparatur active ad potentiam et ad dispositionem organi, sicut organum visus est perspicuum, quod est in potentia ad lucem et ad colorem, et aer ut immobilis est organum auditus, qui est in potentia ad motum, seu sonum. Unde recte Philosophus probavit quod organum olfactus habet esse in potentia, ut immutetur a calido et sicco, seu exhalatione fumida calidi et sicci, et consequenter debet carere tali sicco, et calido. Et cum in his, quæ constant qualitatibus contrariis physicis quantum caret de una, tantum habeat de alia, seu prædominetur alia, oportet quod si organum odoratus caret sicco et calido, prædominetur in eo frigidum et humidum. Exhalationes vero, quæ a spiritibus animalibus fieri possunt, erunt in se odorabiles et imprimentes in organo. Unde hoc potius probat ipsas debere esse objectum odorabile, quam organum odorandi.

Ad id vero quod dicitur contra consequentiam Aristotelis jam responsus est, quomodo verificetur sicut in aliis sensibus visus et auditus

in quibus organum non proportionatur objecto secundum similitudinem, sed secundum receptionem et proportionem potentie receptivæ ad actum. Quod vero additur solum debere esse in potentia ad species intentionales, non ad ipsas reales qualitates, respondetur utrumque habere debere, nam potentia in ratione potentie recipit species intentionales, et in ratione organi physice dispositi debet carere qualitatibus sui objecti, sicut organum visus debet carere colore reali, et auditus sono, nec sufficit carere speciebus coloris. Unde licet sensus solum debeat actu intentionaliter a specie, physice tamen debet organum carere qualitate sui objecti, et consequenter esse in potentia ad ipsam, tanquam actuabile et capax illius, et tanquam carens ipsa, licet de facto non actuatur, alias si illam haberet et non careret illa, hoc ipso haberet impedimentum, ne universaliter et indifferenter possit ferri in colores et in odores, etc.

Ad confirmationem respondetur, duas aures, vel duos oculos ita esse inter se distantes, ut non possit uniri nisi in occursum illorum nervorum. Cæterum carunculæ mamillares sunt inter se conjunctæ, et ita vel immediate uniuntur, vel mediantibus nervis in eisdem mamillis concurrentibus, ideoque in illis dicitur esse olfactus.

Secundo arguitur: Contra id quod dictum est, odorem non diffundi realiter usque ad potentiam, sed sufficere quod intentionaliter. Nam contra hoc videtur stare, tum experientia, tum ratio. Experientia, quia constat cerebrum pefici odoribus suavibus, lædi vero gravibus, hoc autem non fit sine reali mutatione, non vero sola intentionali, quia intentionalis impressio non alterat physice. Item videmus quod ventus ex adverso flans avertit odorem a sensu, e contra

vero defert illum etiam a longissimo tractu, ut cum defert aeris corruptionem. Ergo signum est fieri hoc per realem ipsam odorum exhalationem, non per solam intentionalem imputationem, hæc enim hoc a vento fertur, nec ab eo impeditur, cum fiat in instanti, utpote sine contrario. Denique, constat quod animalia respirantia, ipsam respiratione attrahunt odorem, et si non respirant, non odorantur, ergo signum est attrahere odorem realem, et non solum species ejus, quia ista non indigent respiratione, ut attrahantur, quia immateriali actione diffunduntur sicut in aliis sensibus. Et hinc sumitur ratio, quia odor non sentitur in instanti, species autem intentionales in instanti diffunduntur, quia non habent contrarium, a quo retardentur. Confirmatur, quia non requiritur fumosa exhalatio ex parte odorabilis, tum quia non in aquis et sub aquis emittitur odor, nec tamen ibi potest dari talis exhalatio; tum quia alias res parvæ, et minuti pulveres citissime perderent odorem, quia cum continuo exhalent illum odorem, siquidem continuo sentiri possunt, et illi sunt ita minuti, citissime resolveretur illa qualitas per exhalationem, quod est contra experientiam, qua videmus diu durare.

Respondetur negando antecedens et ad primam experientiam dicimus cerebrum lædi vel confortari odoribus, quia aliquando ipse realis odor pervenit usque ad cerebrum, si copiosus et fortis, et tunc realiter ipsum alterat lædendo, vel recreando, aliquando vero solum intentionaliter pervenit ad odoratum, et tunc solum recreatur delectatione intentionali, sicut visus in videndis rebus pulchris, ex quo etiam indirecte potest provenire ipsi corpori aliqua bona dispositio.

Ad secundam experientiam dici-

tur, ventum flantem divertere, aut afferre odores etiam quantum ad species intentionales, quia cum istæ species non trajiciantur in instanti, sed per motum, ut statim dicemus, datur locus, ut illæ partes aeris, in quibus species multiplicantur, aliosum impellantur per ventum, et impediuntur a suo motu recto, quo trajiciuntur, sicut idem contingit in speciebus soni, ut per motum diffunduntur. Hoc tamen non prohibet, quin etiam fumosa exhalatio realis emittatur ab ipso odorabili, et hæc etiam per motum venti divertere possit, licet non in omnibus partibus aeris ista exhalatio deriveretur.

Ad tertiam experientiam dicitur quod animalia respirantia dicuntur attrahere odorem, non quia species ipsa attractione multiplicent, aut trahant ad se, cum ipse naturaliter deferantur, tam ad animalia respirantia quam non respirantia, et ad ipsum odoratum perveniunt, etiam in illis in quibus respiratio non est. Sed illa, quæ respiratione indigent, dicuntur attrahere species odoris, quia attrahunt aerem, in quo species illæ sunt. Causa autem cur indigeant respiratione ista animalia ad odorandum, ut assignat Aristoteles in hoc secundo libro, lect. c. lect. xx, apud D. Thomam, et lib. de sens. et sensat. lect. xiv est, quia oportet in istis animalibus elevari, seu laxari illam membranam, vel operculum, quo odoratus operitur, ut transeant species ad ipsum, sicut palpebræ oculorum debent elevari, ut videamus; quæ membrana, cum in animalibus non respirantibus non habeatur, non indigent respiratione ad odorandum. Sed hoc non variat specie ipsos odoratus, quia non variat modum sentiendi, et immutandi intentionaliter, licet variat aliquand accidentialiter circa indigentiam, vel non indigentiam respirationis.

Ad rationem respondetur, non trajici species odoratus in instanti, sicut species visibiles. Et disparitas est, quia licet species intentionalis non habeat formaliter contrarium, potest tamen generari dependenter ab aliqua alteratione, seu motu habente contrarium, et non sufficit non habere contrarium, ut in instanti motus fiat, sed requiritur etiam quod non dependeat a motu in sui productione, quia cum motus fiat in tempore, si ut generetur dependet ab aliqua motu, simpliciter dependet a tempore. Dependunt autem species odorabiles, sicut et audibiles in sui prima productione ab aliquo motu alterativo, vel locali ut ostensum est. Unde cum primo generentur per motum, non possunt in progressu fieri instantaneæ, quia jam earum natura ad motum determinata est, et saltem ratione primi motus non potest simpliciter fieri in instanti. At vero species visibiles etiam in sui prima productione non dependent ab alteratione, vel motu physico, sed solum a luce, et perspicuo, quæ sine motu physico operantur, nec dependent ab alteratione physica.

Ad confirmationem respondetur, bene posse sub aquis emitti exhalationem, cum videamus aquam calefactam a fundo exhalari, et attenuatam ascendere, sive virtute solis, sive vi ignis. Quod vero dicitur de minutis pulveribus, et aliis rebus odoriferis parvæ quantitatis, respondetur omnino consumi per exhalationes illas fumidas si desint causæ conservantes odorem, et non sint multi pulveres simul, qui mutuo se adjuvant, sicut esse corpus magnæ quantitatis. Sed non est æqualiter in omnibus, neque omnia æque cito consumuntur: tum quia non est solum attendenda parvitas quantitatis in istis rebus odoriferis, sed etiam dispositio, et tenacitas vel efficacia,

quam habent ad retinendum odorem: tum etiam, quia illa exhalatio fumida odoris tenuissima est, et ita licet continuo emittatur, non tamen potest tam cito totam vim odoris exhaurire.

ARTICULUS V.

Quid de potentia, medio, et actu gustus?

Supponimus sensum gustus esse realiter distinctum a sensu tactus, quod immerito aliqui negaverunt, cum utriusque objecta et actus sint valde distincta, et hæc sunt principia unde dignoscimus distinctionem potentiarum, scilicet penes actus et objecta; imo etiam est distinctum organum, cum non ubicunque reperitur tactus reperitur gustus. Est distinctum objectum, quia gustu discernimus differentias saporum, ut amarum et dulce, et varias alias mixturas, quæ ex illis fiunt, et ex humido bene digesto per calorem consurgunt: tactu autem discernimus temperaturas primarum qualitatum, ut calidum et frigidum, duritum et molle, et alia similia. Est distinctus actus, quia diversa delectatio percipitur in sapore, quam in delectatione tactus, ergo est diversa operatio, quia delectatio in operatione est, et ipse etiam modus operandi est diversus, quia tactus fit simplici applicatione rei tangibilis sine alia immutatione, quæ faciat commixtionem aliquam cum ipsa re, quæ tangitur, gustatio autem fit per applicationem rei sapidæ cum mixtione aliqua humiditatis lingue ad rem saporosam. Et licet ad gustandum requiratur sensus tactus, hoc non tollit, quin sit distinctus sensus, quia etiam ad reliquos sensus, requiritur tactus, et tamen distinguuntur ab illo.

Neque obstant aliqua loca Aristotelis quæ significant gustum esse tactum quemdam vel speciem tactus sicut in II de Anima, text. xciv, dicit: « Quod gustabile est quoddam tangibile, » et in libro de sens. et sensat. lect. v, apud D. Thomam dicit: « Quod gustus est quædam species tactus, » et in III ethicor. cap. x, ubi dicit: « Quod in cibo et potu capitur voluptas ex tactu. » Respondetur ex doctrina D. Thomæ II de Anim. lect. xxi, super textum c1, duplici solutione. Prima, quod gustus dicitur quidam tactus, quatenus convenit cum tactu in modo requisito ex parte applicationis ad sentiendum, scilicet quia requirit etiam contactum sui objecti ad sentiendum illud, sicut et ipse tactus, non vero quasi conveniat cum tactu in ipsa ratione specifica et essentiali sentiendi, quia circa diversum objectum versantur. Secunda est, quod gustus dicitur tactus quidam, vel ejus species, vel sumendo tactum generice prout dicit sensum cognoscentem per contactum, in quo distinguitur a tribus reliquis sensibus, qui requirunt aliquid medium extrinsecum deferens species, non autem sumendo tactum pro speciali potentia respiciente qualitates tangibiles, vel dicitur gustus esse tactus radicaliter et fundamentaliter, quia licet omnes sensus requirant tactum, specialiter tamen gustus in eo fundatur, quia objectum ejus, scilicet sapor fundatur in humido et sensatio ipsa gustus perficitur in humectatione seu mixtione humidi linguæ cum resapida; humidum ad tactum pertinet, et inde est, quod ut dicit Philosophus in III ethicor. supra citato, et advertit D. Thomas lect. xxi citata, ad delectationes gustus, prout est discretivus saporum, non est temperantia, sed prout est tactus quidam, et discernit qualitates tangibiles alimenti,

in quibus fundatur sapor. Neque obstat, quod gustus percipit humidum, quod est qualitas tangibilis ut patet, quando bibit aquam, dicitur enim, quod sentit humidum non simpliciter, sed saporosum. Et aqua sentitur, ut habens aliquem saporem, puta amarum, vel salsum, vel dulcem; si autem esset aqua omnino pura elementaliter sine omni sapore, non sentiretur a gustu, sed a tactu, in quo fundatur gustus.

His suppositis, circa organum potentie gustus generaliter loquendo constat esse linguam, per quam saporibus judicamus, et in non habentibus linguam aliquid loco illius correspondere. Docet Aristoteles in I de histor. anim. cap. xi, et II, lib. de partibus Anim. cap. xvii. Ut autem constet in qua parte linguæ potissimum resideat potentia gustativa, oportet ejus fabricam breviter præsupponere. Est igitur lingua substantie aliquantulum rarioris et laxioris, ut facile humores et salivam imbibat, quæ ad miscendos et devehendos saporibus valde conducit. Nititur basis, seu radix linguæ osse quodam fortiori faucibus coherentem. Intra linguam novem musculi inveniuntur, et designatur, vel quasi dividitur ipsa lingua linea quadam ut quasi duæ medietates appareant, ut sic videatur speciem quamdam, habere duplicis organi, sicut oculi, aures, et nares in substantia tamen est una, et continua. Habet quoque duas venas majusculas, duas arterias, duos quoque nervos, alterum duriores per motu deservientem cum musculis, alterum molliorem pro discernendis saporibus. Quæ omnia ex ipso anatome constant.

DICIMUS ERGO: Quod organum gustus quantum ad dispositionem debet esse siccum in actu, et humidum in potentia, quoad subjectum autem

inhæsiōnis est in illo nervo molliori, quia est siccioris naturæ quam ipsa caro linguæ; qui nervus licet per totam linguam sparsus sit, ut in tota illa sapor gascetur, tamen in cuspidate linguæ acrius viget. Prima pars hujus resolutionis est Aristotelis, lib. de sensu et sensat. lect. ix, apud D. Thomam ubi dicit: « Quod sicut organum odoratus debet esse aqueum, ut sit in potentia ad siccum, sine quo non sit odoratus in actu, ita etiam organum gustus debet esse tenerum, ut sit in potentia humidum, sine quo non est gustus in actu. » Et ratio est, quia organum gustus sicut in aliis sensibus sic debet esse dispositum, ut non habeat actu qualitates sui objecti, sed potius oppositas, ita quod sit in potentia ad eas, quæ sunt in suo objecto, sicut organum visus ratione perspicuitatis est in potentia ad colorem et lucem, auditus ad motum et sonum aeris, odoratus ad calidum et siccum, ex quo formantur odores, ergo similiter gustus debet esse in potentia ad humidum, ex quo formantur saporibus, ut sequenti questione expendemus, ergo debet esse actu in qualitate opposita, scilicet in siccio. Sed tamen ista siccitas non debet esse ignea, quæ adurit et consumit humidum, sed terrea, quæ facile humidum recipit, in humido autem formantur saporibus. Unde fit nimis sicca, siccitate illa adurente, sicut in febricitantibus, male disposita est ad gustum, de quo videri potest D. Thomas lectione illa xxi citata.

Secunda pars, scilicet potentiam gustus esse in illo nervo molliori deducitur ex dictis, quia caro linguæ est nimis humida, cum sit spongiosa et attractiva humoris, et ita magis deservit tanquam medium internum ad recipiendum saporibus et species eorum, quam ad eliciendam ipsam sensationem; ner-

vus autem ille siccior est terrea natura, sicut communiter sunt nervi, et quia mollior est, est aptior ad eliciendam sensationem, quam ille alter nervus durior, qui ad motum exercendum cum musculis magis deservit. Et ita in illo nervo molliori collocat gustum S. Thomas opusculo illo xlii, cap. iii. Et quod in cuspidate linguæ magis gustus viget, manifestum est ipsa experientia, quia ibi vivacius sentitur delectatio et discretio saporum. Sed tamen quia etiam sentitur, delectat ad fauces, et ad radicem linguæ, et in tota ipsa lingua, ideo in tota illa simpliciter ponitur.

Sed objicies: Aristotelem, qui in libro de sensu et sensat. lect. v, apud D. Thomam circa finem, ubi dicit: « Quod gustus, et tactus sensorium est cor, quia cor est calidissimum, sicut cerebrum frigidissimum, » ergo non debet poni in lingua. Deinde, ratio etiam urget, quia saliva nimis conducit ad sensum gustus, ita quod sine humectatione, aut non sentitur sapor, aut vix, eo quod saporibus fundantur in humido, ergo illud convenientius ponitur pro organo gustus, quod majorem convenientiam habet cum humido, et sic non in nervo, sed in ipsa carne linguæ, quæ humidior est, debet poni potentia gustus, et inter ipsas partes linguæ magis in radice, quam in cuspidate, quia in illa maxime generatur saliva in illis glandulis carnis, quæ ibi sunt, in cuspidate autem, quia acutioris figuræ est minus potest de saliva refinari. Et dato, quod in nervo consistat organum gustus, adhuc magis sentiretur in radice, quam in cuspidate linguæ, quia ibi est magis expansus, et extensus ille nervus, et sic plus habet virtutis. Confirmatur, quia aliqui cibi sunt valde sicci, et in pulveres redacti, deservuntque ad siccandas humi-

dilates, ergo ad illorum gustum magis erit necessaria humiditas in actu quam in potentia.

Respondetur ad locum Aristotelis, quod ut ibi S. Thomas explicat, loquimur de principio sensitivo radicali, a quo primo emanat calor vitalis requisitus ad sensum, sed hæc virtus caloris, quæ derivatur a corde in ordine ad alios tres sensus, scilicet visum, auditum et odoratum non fertur immediate a corde, sed ad cerebrum prius tendit, et inde ad organa istorum sensuum, respectu vero gustus et tactus immediate est a corde, cujus signum est, quia circa cor est dolor maxime sensibilis. Ita explicat ibi D. Thomas Aristotelem, qui non negat organum gustus esse in lingua, sed differentiam constitui in ministrando calore cordis gustui et tactui ex una parte et aliis sensibus ex alia. Quod an verum sit postea disquiretur, licet illud non possit esse dubium, quod primum principium totius caloris vitalis, sive mediante cerebro ministretur, sive non esse ipsum cor.

Ad rationem respondetur, humectationem requiri in lingua, et gustu non tanquam virtutem sentiendi, sed tanquam condimentum, et temperaturam objecti gustabilis, nisi enim alteretur res sapida illo humore linguæ, non potest sentiri, et ideo cum requiratur ex parte ipsius objecti, non sequitur, quod organum potentiæ gustativæ debeat esse in parte magis humida, sed in parte recipiente species saporis humectari a lingua. Hæc autem dispositio organi non debet esse similis qualitati sui objecti formaliter, sed proportionata ad recipiendum, et sic formaliter potius debet esse oppositæ qualitatis, et in potentia ad illam, quam formaliter similis, et ita quia sapor fundatur in humido, ideo humiditas linguæ requiritur ad perficiendum ipsum objectum

quod est sapor non autem ut in eo, constituatur potentia, quæ debet esse receptiva saporis. Et eadem ratione negamus debere gustum perfectius esse in radice linguæ, ubi est abundantia salivæ, quia hæc non est dispositio potentiæ gustativæ, sed objecti gustabilis prout applicatur gustui. Et dabo, quod pertineret ad gustandum active, non deberet esse in tanta abundantia, sicut est in radice linguæ, sed in eo temperamento, quod est in cuspe, propter quod etiam licet nervus sit magis expansus in radice linguæ, non tamen est ibi ita temperatus, et activus ad discernendum saporis, sicut in cuspe.

Ad confirmationem respondetur, quod licet aliqui cibi videantur aridiores, et sicciore, habent tamen sufficientem humiditatem, ut generent saporis, ut dicimus questione sequenti, et tamen si siccitas prævaleat humiditati, vergunt in amaritudinem, sicut cineres amarissimi sunt quia valde sicci.

Circa medium gustus, supponimus sensationem huius potentiæ non fieri sine speciebus intentionalibus, hoc enim est commune omni sensui, ut dicimus questione sequenti, quia sensatio non fit sine concursu objecti intentionali modo applicati. Species autem intentionales per aliquod medium deferuntur ab objecto ad sensum, et hoc medium, ut sæpe diximus, est duplex, aliud extrinsecum, seu distinctum ab ipso sentiente, licet usque ad ipsum sensum extendatur, et cum ipso continguum sit, non continuum, sicut aer deferens species usque ad oculum vel auditum. Aliud est medium intrinsecum, id est, continuum, et non solum configuam animali, scilicet organum ipsum, seu pars organi, quæ species recipit, ut ipsam possint actuare potentiam, et ad illam pervenire.

DICIMUS ERGO: Quod in sensu gustus non est assignandum medium extrinsecum deferens species saporum, sed solum medium intrinsecum, cui immediate conjungitur ipsa res gustabilis, ut ibi alteratione aliqua, seu immutatione facta per humectationem linguæ, species ejus ad potentiam gustativam perveniant.

Hoc autem medium internum est ipsa caro linguæ superposita nervo sentienti saporis, et est humida humore illo salivæ valde alterante cibum. Sumitur hoc ex Aristotele II de Anim. text. cit. lect. XXI, apud D. Thomam, ubi inquit: « Quod gustabile est quoddam tangibile, et hæc est causa quare non sit sensibile per medium corpus extraneum, neque enim tactus tali medio percipit: » sic ergo æquiparatur gustabile tangibili quantum ad hoc, quod utrumque objectum contactu quodam applicari debet ad potentiam, et non solum per medium extrinsecum emittere species.

Sic ergo probatur conclusio ipsa experientia, quia saporis non possunt sentiri nisi habeant contactum cum lingua, nullus enim sentit saporis extra positum, et hoc ideo, quia saporis non possunt sentiri, nisi alterentur et immutentur physica alteratione ordinata ad ipsius viventis nutritionem, ad hoc enim iste sensus ponitur in animali, ut possit ea, quæ ad alimentum pertinent discernere, et assumere, et sic oportet, quod ipsa immutatio cibi, seu saporis fiat in ipso animali. Requiritur ergo contactus physicus ad organum gustus tanquam ad medium internum, ut ibi sapor ipse mediante illa mutatione discernatur, et sentiatur, sicut etiam odorabile aliquam exhalationem fumosam, quæ realis alteratio est, debet habere ut sentiatur, sed quia non est materialis sensus, sicut gustus,

nec ita proxime ordinatur ad ipsam animalis conservationem seu reparationem, non est necesse, quod illa immutatio odorabilis fiat in ipso animali, sed sufficit, quod in aliqua parte medii, et inde deferantur species ad odoratum.

Quod si objicias: Aristotelem non bene probasse, quod gustus est quidam tactus, quia tangibile fundatur in humido: nam etiam odor fundatur in sicco, et siccitas est qualitas tangibilis, non minus quam humiditas. Ergo eadem ratione deberet dici odoratum esse quendam tactum, et odorabile esse tangibile. Confirmatur, quia si gustus esset quidam tactus, et organum gustus non deberet distingui ab organo tactus, sed utrumque esset terreum, et in potentia ad humidum, ut tangibile, quod tamen falsum est, ut supra diximus. Confirmatur secundo, quia gustus non semper requirit contactum rei gustabilis, sicut si ori applicetur aqua, et in partibus distantibus aquæ, ponatur aliquid dulce ut mel, statim sentitur ejus sapor antequam ori admoveatur, ergo potest sentiri aliquid nondum habens contactum: imo sufficit, quod habeat contactum mediante saliva, saliva autem medium extrinsecum est, cum sit corpus distinctum a lingua, ergo per medium extrinsecum potest gustari.

Respondetur quod licet odor fundatur in sicco, et sapor in humido ex parte ipsius rei odorabilis et gustabilis, tamen ex parte applicationis ad sensum longe differunt, quia ut sapor gustetur debet misceri cum humido linguæ, ibique fieri alteratio physica, quæ sine contactu fieri non potest, et consequenter gustus præsupponit tanquam conditionem necessariam ipsum sensum tactus, cui fit ille contactus. At vero siccum odoriferum non debet immutare physice ipsum siccum, vel hu-

midum olfactus, aut ibi alterationem habere, sed sufficit quod in medio exhalet, et ideo quia non requirit istum contactum physicum, nec ipsum odorabile, dicitur tangibile, nec odoratus dicitur tactus illo speciali modo.

Ad primam confirmationem respondetur, quod gustus non est tactus essentialiter, sed præsuppositivo illo speciali modo, quia requirit contactum, et alterationem physicam objecti, quæ tactu dignoscitur, ut possit gustari, ideoque supponit organum distinctum formaliter, licet in eadem parte, in qua est gustus, sit etiam tactus, sicut in aliis sensibus invenitur etiam tactus, quia tactus diffusus est per totum corpus, licet speciali modo requiratur ad gustum, ut dictum est. Et licet organum gustus sit terreum, et in potentia ad humidum, non tamen formaliter ut humidum est tangibile, sed ut saporosum, sic enim solum in lingua sentiri potest, quod etiam est signum distingui ista organa, ut etiam advertit S. Thomas II de Anim. lection. XXII, ex Aristotele ibi text. cxi.

Ad secundam confirmationem conceditur sequela, et ad experientiam in oppositum dicitur, quod illum saporem mellis distantis non sentit gustus, nisi quatenus per aliquam mixtionem diffunditur usque ad partes aquæ, quæ ori applicantur, alioquin non sentitur. Quod vero dicitur de saliva, respondetur illam non esse medium diffundendi species saporis, sed alterandi cibum et saporem ejus in ore, et cum illa alteratione et mixtione species saporis imprimuntur in lingua, cui ita adjacet ipsa saliva, quod non potest illi commisceri sapor, seu cibus, quin commisceatur lingua.

ARTICULUS VI.

Quid de potentia, actu, et medio tactus?

Circa potentiam tactus sunt duæ difficultates. Prima, quam Aristoteles movet in hoc secundo libro, text. cvi, an tactus sit unus sensus in specie atoma, an tantum unus genere. Secunda, an organum sensus tactus sit quaecunque pars corporis, an tantum nervus. Circa medium vero quo species tactus communicantur, dubium est de medio interno, an sit caro superposita nervo, vel aliquid aliud.

Circa primum, videntur esse tactus diversæ speciei, quia inter tangibilia inveniuntur diversæ contrarietates, quæ non possunt reduci ad unum genus, et modum immutandi sensum, ergo debent constituere diversos sensus specie. Consequentia patet, quia sensus distinguuntur penes diversum modum immutandi potentiam, et eliciendi sensationem, unde sint diversa contrarietates non reducibiles ad unum genus, et modum immutandi potentiam, oportet diversas potentias constitui. Antecedens autem constat, quia tactus attingit diversas contrarietates, ut sunt calidum et frigidum, siccum et humidum, fames et sitis, voluptas et dolor, quæ non possunt reduci ad genus, quia sunt contrarietates primæ, quia una non oritur, nec derivatur ab alia, contrarietas enim inter calidum et frigidum, est æque prima, atque contrarietas inter humidum et siccum, quia utraque est inter qualitates primas. Similiter voluptas et dolor, fames et sitis dicunt contrarietatem internam, et non alicujus externi tangibilis, magis autem distat sensibile internum, ejusque contrarietas a tangibili externo, quam

duo sensibilia externa, ut calor et sapor, cum externa per medium aliquod attingantur, interna sine medio, ergo magis debent constituere diversos sensus, quam sensibilia externa. In aliis autem sensibus videmus, quod tantum est una contrarietas, ad quam cætera reducuntur, sicut ad album et nigrum reducuntur aliæ contrarietates colorum.

In hac difficultate Aristoteles nihil resolvit, licet eam proposuerit D. Thomas in II de Anim. lect. xxxii, licet inclinet in hanc partem, quod tactus sit unus sensus genere, et plures in specie, tamen in qu. de Anima, art. xiii ad 17, et I p. q. lxxxviii, art. iii ad 3, utramque partem ut probabilem admittit. Hinc est, quod etiam in hac parte discipuli D. Thomæ sunt divisi, nam Cajetanus II de Anim. c. x; Flandria ibidem, et Javellius ibi quæst. xlvii, tenent quod sint plures tactus specie. At vero Magister Bannez I p. quæst. lxxxviii, art. iii, dub. I, de tactu tenet, quod est unus specie.

Nihilominus probabilius videtur, tactum esse unum sensum secundum speciem atomam, et in hoc perfecte salvamus commune dictum quod tantum sunt quinque sensus externi, quod absolute non salvaretur si essent plures specie distincti. Hanc sententiam, ut diximus probabilem reputat D. Thomas locis citatis, et absolute eam docet opuscul. xliii, cap. iii. Et ratio sumitur ex eo quod omnes illæ contrarietates, quæ dicuntur esse primæ conveniunt in uno genere proximo, quod est objectum tactus, licet genus illud sit innominatum. Quod sic explicio, quia licet calidum et frigidum, siccum et humidum sint primæ contrarietates in genere naturali, posunt tamen convenire in genere intentionali, quatenus habent eundem modum immutandi sensum, scilicet

cum contactu rei tangibilis, et alteratione sentientis: reducuntur etiam ad unam contrarietatem objectivam, quia sentiuntur secundum aliquem excessum, vel convenientiam ad temperamentum sensus, id est, secundum convenientiam, vel disconvenientiam ad ipsum sentientem: quod autem hic excessus sit in calore et frigore, siccio et humido, materialiter, et per accidens se habet. Reliquæ autem contrarietates, ut fames et sitis, voluptatis et doloris, mollis et duri, et aliæ similes, omnes reducuntur ad istas calidi et frigidi, etc. in illis que fundantur, ut postea dicemus. Et confirmatur, quia temperamentum animalis resultat ex omnibus quatuor qualitatibus, et sic se habet, quod omnes respicit per modum constituentium temperamentum unum conveniens, vel disconveniens animali, licet inter ipsas qualitates primas physice, et enitativè consideratas sint diversæ contrarietates irreducibiles ad aliquam unam naturalem, bene tamen ad aliquam animalem secundum quod temperamentum animalis est conveniens, vel disconveniens, et sic sub eodem modo sentiuntur, quatenus scilicet id quod tangitur, congruit vel non congruit cum tali temperamento, sive congruitas sit in siccitate, sive in frigore, sive in qualibet alia qualitate, et hanc si excedat, vel corrumpat, habebit inconvenientiam, sive incongruitatem, et similiter contrarietas fames et sitis, voluptatis et doloris, etc. omnes fundantur in ista convenientia, vel disconvenientia primaria qualitatibus, ut deserviunt temperamento animalis. Quare tactus non respicit primo, et per se contrarietates physicas istarum qualitatum, neque ipsas in se absolute consideratas, sed ut deserviunt ad constituendum temperamentum animalis, et sic reducuntur ad unam

contrarietatem omnes illæ contrarietates physice distinctæ, scilicet ad convenientiam, vel disconvenientiam ad temperamentum animalis.

Unde patet ad fundamenta opposita. Respondemus enim, quod in qualitatibus tangibilibus dantur plures contrarietates primo diversæ materialiter, et in genere naturali, et ordinabiles tamen ad unam contrarietatem animalem, id est, secundum temperamentum conveniens, vel disconveniens ipsi animali, cui subordinantur omnes illæ aliæ contrarietates, et sub ista formalitate respicitur a tactu, et sic habet unicam rationem formalem specie atomata. Quod vero dicitur voluptatem et dolorem, famem et sitim sentiri sine medio, imprimis etiam hoc datum solum esset accidentaliter differentia, non essentialis, id est, non in ipsa ratione formali, et modo immutandi sensum, sed accidentalem, scilicet in ipso medio applicandi species sensui, quod pertinet ad applicationem, seu instrumentum, non ad formalem rationem sensus. Et deinde dicitur, quod etiam illa sentiunt intra, per aliquid medium, quatenus qualibet pars non sentit, quod sibi supra ponitur, aut inhaeret, sed quod sibi contiguum est in parte proximiori, et sic utitur illa parte tanquam medio interno, et sentit per illud, ut jam supra quaest. IV advertimus, et iterum quaest. VII explicabimus. Quod autem dicitur magis distare sensibile internum ab externo, quam duo externa, respondetur magis distare quantum ad illam rationem accidentalem utendi illo sensibili externo, vel interno, sed non in ipsa ratione formali specifica, quæ est ratio mutandi sensum; in hoc enim conveniunt internum, et externum tangibile, non tamen duo externa sensibilia sicut sapor et odor, et similia. In aliis au-

tem sensibus datur una contrarietas, quæ sit una non solum cognoscibiliter, et objective, sed etiam physice, et materialiter, in tactu aptem solum invenitur una contrarietas, ut pertinet ad convenientiam, vel disconvenientiam temperamentum animalis, ut explicatum est, licet maneant plures contrarietates primæ in genere physico.

Circa organum tactus constat in toto corpore nos sentire, quando ab aliquo tangimur, quod necessarium fuit animali, ut posset in omni parte se conservare a nocivis, et amplecti ea, quæ sunt convenientia. Difficultas est de partibus sentientibus, ut carne et nervis, an equaliter in illis sit organum tactus, et potentia tangendi, an vero solum in nervis. Et loquitur de partibus sentientibus, quia aliquas ipsa experientia constat non sentire, quia nimium sunt terrestres, ut ungues, capilli, et similia.

Sententia Aristotelis collocaet tactum in nervis sub carne, dicit enim in hoc secundo libro, textu, cxvi: « Quare manifestum est, quod intus sit tangibilis sensitivum, sic enim utique accidit, quod et in aliis, apposita enim super sensorium non sentiunt, super autem carnem posita non sentiunt, quare medium tactus est caro. » Ubi solum carni attribuit esse medium, non organum. Hæc auctoritas rationem insinuat de se satis difficilem, quia si ideo organum tactus attribuitur nervo, quia non potest sentiri, quod ponitur supra sensum, sentimus autem per tactum aliquid positum supra carnem, et sic caro non est organum, potius hac ratione deberet attribui carni sensorium tactus, quia caro licet sentiat etiam habet medium, quo sentiat, scilicet cutem et ita tangit rem non immediate positam supra se, sed supra aliquid distinctum internum tamen, nam medio

externo certum est tactum carere. Quod si dicatur, carnem etiam detracta cute sentire, hoc idem instatur in nervo, quia denudata carne adhuc sentit, et quidem vehementissime, et tunc dicimus, quod sentit nervus non in ea parte, cui superponitur sensibile, sed ratione partis proximioris, cur ergo non poterit idem dici de carne, quod detracta cute sentit id quod superponitur ratione partis immediatæ?

Cæterum Aristoteles non videtur sumpsisse carnem, in qua negat esse organum tactus pro carne, ut distinguitur a cute, sed totum illud, quod est caro cum cute pro eodem sumitur, quia cutis se habet sicut pars quedam seu terminus carnis, unde quando dicit carnem esse medium, non condistinguit carnem a cute, sed totum hoc est medium, quod vero aliqua pars illius carnis vel terminus ejus, qui est cutis dicitur habere rationem medi non est ad propositum, quia medium semper habet poni aliquid distinctum, et distincti temperamentum, sicut nervus, et caro, quæ sunt partes distinctæ, et heterogeneæ, sed caro, et cutis sunt homogeneæ, quia cutis solum est extremitas carnis. Quod si hoc sufficeret ut diceretur medium, idem diceremus de carne, quod una pars illius sit medium et alia organum. Imo currit eadem difficultas de cute, quæ etiam sentit tangibilia, quomodo posset ipsamet esse organum, et medium, et sentire rem superpositam, nisi negando rationem Philosophi?

Quod vero dicitur nervum detracta carne sentire si pungatur, dicimus quod si totaliter, et ex omni parte caro detraheretur, ita ut non posset tangi mediante carne, nervus forte non sentiret id quod sibi immediate apponeretur, quia nervus se solo est nimium terrestris, sicut ossa et pili, a carne autem mollicatur.

Unde dicit Aristoteles II de generat. Anim. cap. IV et in hoc II de Anim. text. LXXIX: « Quod nervi, pili, et ossa, non habent in se aliquem sensum. » Quare si totaliter detractatur caro, nullam sensationem exercebit. Et ideo S. Thomas II de Anim. lect. XXII dicit: « Quod caro non est organum tactus, sed medium connaturale. » Secundo dicitur, quod dato quod nervus sentiret in illo casu, id esset indirecte, et non per medium connaturale, sed una pars nervi sentiret punctionem non sibi superpositam, sed proximioris partis, quod non erit connaturale, nec per lineam rectam objecti tangibilis in organum, sed quasi ad latus.

Cur autem similiter non dicemus, quod caro sit organum tactus sentiendi non id quod sibi immediate superponitur, sed quod proximæ parti. Respondetur esse disparem rationem, quia caro cum non habeat aliquid sibi superpositum sicut nervus, quod deservire possit, ut connaturaliter, et per directam emissionem aliquid tangat, ideo non potest connaturaliter esse organum tactivum, id tamen potest convenire nervo, quia connaturali modo habet carnem supra se tanquam medium, quo sentiat, eo vero deficiente per accidens, et indirecte, et minus connaturaliter potest sentire id quod proximiori parti apponitur, caro vero quia non habet quomodo directe tangat per aliquid superpositum, non mirum, quod etiam indirecte non possit tangere.

Quod si dicas: Nam si in oculo, et aliis sensibus semel deest medium internum, quod est pars organi, ut pupilla in oculo, non potest videre, ergo si caro est medium in sensu tactus, remota carne non sentiet nervus, responderetur esse disparem rationem de tactu, et aliis sensibus, quia in aliis requiritur organum, seu medium internum, ut per illud pos-

sit haurire species, et illud est determinatum in certa parte corporis, ita quod eo remoto nihil remanet, quod directe, vel indirecte possit haurire species. In tactu vero propter ejus magnam necessitatem in toto corpore animalis, et in partibus ejus, non requiritur ad hauriendum species alia dispositio, quam ut possit fieri contactus ipso objecto, hoc autem connaturaliter quidem, et directe, id est, ad tangendum per lineam rectam, fit convenienter per carnem superpositam nervo; si tamen ea removeatur, adhuc remanet locus contactui ad objectum tangibile in ipso nervo, non quidem per lineam rectam, quia sic sentiret aliquid sibi immediate superpositum, sed solum indirecte, et conjunctum parti viciniore.

Circa medium tactus externum aliqui dixerunt dari medium externum, quod interjiciatur inter corpus, et rem tangibilem, quod attribuitur Averroi, idque videtur sumi ex Aristotele II de Anima, text. cxiii, et cxiv. Cum vero urgetur quod etiam illud corpus medium, sive sit aqua, sive aer etiam potest sentiri, cum est nimis calidum, et frigidum, respondetur id esse, quia non sunt ista elementa in sua naturali dispositione, si enim in ea essent, non sentirentur. Cæterum hoc falsum apparet, cum in ipsa naturali dispositione aqua habeat excessum frigoris, et ignis excessum caloris, seu calorem summum, ergo maxime ibi sentiretur. Et idem est de quovis alio corpore, quod immediatum sit ad superficiem animalis, nam si qualitates in illo intenduntur procul dubio sentitur a tactu, ergo tactus non requirit medium externum, sed potius contactum immediatum, ad hoc enim ordinatur iste sensus, ut ea quæ immediate tangit animal possint ab eo sentiri, sicut sentimus corpora dura,

vel mollia immediate superposita carni.

Solvuntur argumenta.

Contra id quod diximus de medio, et organo tactus sentit P. Suarez lib. III de Anima, c. xxvii, putans, quod sensibile positum supra sensum non repugnat, quod sentiat; quod etiam alii Auctores sentiunt, ut supra præcedenti questione retulimus, et probabilem judicant Conimbricenses lib. II de Anim. cap. x, q. iii, art. III in fine. Fateatur tamen Suarez in capite xxvi non posse ab ipso sensu sentiri qualitatem organo proprio inhaerentem. Ducit autem argumentum ab experientia, videmus enim non solum nervum, sed etiam carnem sentire, ut si caro pungatur vel vena, ergo non solum nervus sentit, sed etiam aliæ partes. Nec dici potest quod caro sentit tanquam organum. Contra enim est: tum quia experientia debet in hac parte præponderare, videmus autem nos in curte, et carne actu sentire; ergo negabimus ibi elici sensationem, et consequenter esse organum tactus, et non solum medium? Tum quia in pulmone, in hepate, in corde, non dantur nervi, et sentitur dolor. Ergo non solum nervus est organum tactus. Confirmatur, quia Aristoteles maxime posuit sensorium tactus in corde de lib. de sens. et sensat. lect. v apud D. Thomam, et tamen ibi nervus non est.

Respondetur solutione data inter arguendum, quæ sumitur ex Aristotele hoc secundo libro, text. cx et ex D. Thoma ibi lect. xxii, ubi inquit: « Quod inefficax est argumentum ad probandum quod caro sit sensus tactus ex eo quod statim ac tangitur fit sensus, non enim fit in ipsa, sed in nervo conjuncto. » Unde non præponderat experientia in hac parte,

neque nos negamus illam, sed dicimus experientiam monstrare, quod si caro pungatur fit sensus, non tamen monstrat, quod fiat ab ipsa carne, et non in nervo conjuncto, sicut posita specie in pupilla statim sentimus visionem, non tamen constat, an fiat a pupilla, an a nervo visorio. Ad aliam replicam dicitur, etiam in illis partibus dari nervos, aut aliqua principia nervorum, qui ob suam subtilitatem satis vehementer sentiunt: vel etiam in partibus illis propinquis, vel contiguis dantur nervi, a quibus fiat ipsa sensitio.

Ad confirmationem respondetur, jam supra aliquid de hoc tractatum esse. Circa radicale enim principium sensuum est duplex celebris sententia. Altera Aristotelis qui dicit cor esse principium, et radicem sentiendi, ut in loco citato in argumento, et in II de gener. animal. c. iv et lib. v, c. II. Specialius tamen videtur ponere tactum, et gustum in corde, alios in cerebro. Contraria sententia est Galeni VIII de usu partium, c. iv et aliis locis, in quibus principium sensuum dicit esse cerebrum. Et huic sententiæ videtur subscribere D. Thomas III p. q. viii, art. I et art. vi, ubi omnem virtutem sensitivam dicit esse a capite, et videri etiam potest in III, dis. xiii, q. II, art. III ad 3 et opusc. XLIII, c. IV. Sane cor dici potest principium radicale sentiendi quantum ad subadministrationem caloris vitalis. Cæterum quantum ad temperamentum, et modificationem talis caloris, et subadministrationem spirituum animalium prout requiritur ad operationes sensitivas, præsertim perfectas, sine dubio cerebrum est prima radix, et principium sentiendi: tum quia in cerebro initiantur nervi, per quos spiritus animales subministrantur, ut ex anatomie constat; tum quia læso cerebro cessat sensitio, et obstructis

meatibus cerebri animal dormit, et posito nimio conatu, et attentione ad sentiendum, cerebrum dolet, non cor.

Est tamen pro Aristotele e argumentum: Quia cor prius formatur in animali quam cerebrum, et statim sentit, quia palpat, et si ibi pungatur, se retrahit, ergo sensus tactus originatur a corde. Similiter decapitato homine adhuc cor sentit, et brevi tempore palpat, et si pungatur sentit. Ergo sensus tactus radicatur in corde. Respondetur hoc argumentum solum procedere de tactu, quia quoad alios sensus, desunt organa sublato capite. Adhuc tamen de tactu non convincit; tum quia licet cor formetur ante cerebrum, tamen in illo motu palpatio non sentit, est enim ille motus potius partis vegetativæ, quam sensitivæ tanquam principium motuum vitalium, non formaliter sensus. Nec scimus si cor pungatur in illo imperfecto statu, quando prius est formatum quam caput, si pungatur an se retrahat. Quis enim hoc vidit, cum cor tunc sit intra matricem animalis generantis, nec possit ibi videri an se retrahat, si pungatur? Decapitato autem homine, cor non sentit virtutem, quia jam deest phantasia et consequenter non movetur appetitus, in quo formaliter est actus doloris. Quod vero in corde sentiatur dolor, et tristitia, et ira, ideo est, quia ibi est appetitus irascibilis, et ad hoc sentiendum etiam participat influxum, et spiritus animales a cerebro.

Secundo arguitur: Quia in carne est temperamentum magis delicatum, reductum ad mediocritatem quam in nervo, utpote minus terreste, ergo maxime est in potentia ad patiendum a qualitatibus excessivis, quas solum sentit tactus ut questione sequenti dicemus, et sicut aer est melius receptivus quam ter-

ra, ita temperamentum aereum, quod correspondet carni propter suam raritatem, magis quam terreste, quod correspondet nervo, unde Aristoteles lib. II de partibus animali. cap. I et V, in I de histor. animal. cap. IV, dixit carnem esse sensorium tactus.

Respondetur probare argumentum, quod caro habet temperamentum aptum ad præcise recipiendum, et ebibendum species tangibiles, non tamen ut ibi fortius imprimatur species, ut ita eliciatur sensatio, experimur autem minus sentiri, quod levius tangitur, et sic ad tactum non sufficit facilitas recipiendi, sed etiam fortiter imprimendi, et ad hoc magis conducit illud terrestre temperamentum nervi cum aliqua mollitudine. Ad Aristotelem autem dicimus, quod nomine carnis intelligit non carnem nudam, sed includentem nervum, sicut lingua dicitur gustare ratione nervi in ea inclusi. Videantur etiam qua diximus quæstione præcedenti, ostendendo quod sensibile supra sensum non sentitur, et argumenta ibi soluta. Restabat agere de sufficientia divisionis in quinque sensus externos, sed res est parvæ difficultatis, et a D. Thoma sufficienter explicata I p. quæst. LXXVIII, art. III, et in III de Anima, lect. I, et ex dictis sufficienter intelligi potest.

QUÆSTIO VI.

DE OBJECTIS SENSUUM EXTERNORUM IN COMMUNI.

Explicabimus primo in hac quæstione generales condiciones objectorum externorum, deinde in sequenti singula objecta in speciali perquiremus. Condiciones autem generales videntur reduci ad duas. Primo, quod objectum sit præsens,

et nullo modo res in absentia possint sentiri. Secundo, quod objectum per species vicem sui gerentes sensus informet, et ideo de his prius agemus.

ARTICULUS I.

*Utrum requiratur necessario quod
objectum exterius sit præsens ut
sentiri possit?*

Multa de hoc tractavimus in quæstione XXIII Logicæ, ubi ostendimus notitiam intuitivam sensuum externorum non posse etiam Divinitus ferri in rem absentem. Nunc absolute inquirimus, an possit in sensibus inveniri notitia abstractiva, et consequenter de re absentia. Et loquendo naturaliter, satis constat non posse res in absentia sentiri sensu externo, ex defectu speciei impressæ, quæ naturaliter ab objecto præsentia immittitur, et dependet in fieri, et conservari ab ipso objecto, sicut experientia constat in speciebus visibilibus, quæ remoto objecto in momento cessant, et de aliis sensibus idem probari potest ea generali ratione, quia non possunt species desinere nisi vel a contrario, vel ex defectu subjecti, vel ex defectu causæ conservantis; remoto autem objecto constat non diu durare posse species, et hoc non propter aliquod contrarium, quia species intentionales carent contrario, simul enim informant potentiam species albi et nigri, calidi et frigidi, odoris suavis et insuavis, siquidem hæc simul sentiri videntur: præterquam quod potest, quando removetur objectum non dari aliquod contrarium a quo corrumpatur species, et tamen cessat cognitio ob defectum speciei. Ex defectu autem subjecti non desinunt

istæ species, quia supponimus organum, et potentiam, in quo subiectantur, et medium per quod transeunt manere immutata, et in tali casu loquimur, et tamen remoto objecto, species evanescent, et cognitio cessat, ergo signum est dependere naturaliter ab objecto in fieri et conservari.

Nec obstat, quod sonus auditur etiam cessante collisione et motu corporum, solet enim fieri ietus, et videri a longe, et post breve tempus audiri sonus, ergo sentitur remoto objecto, nempe illo ietu, et idem est de odorabili, nam remota fumea exhalatione, adhuc sentitur odor per aliquod tempus, remanet ergo species in absentia objecti. Respondetur quod in primo casu manet realis sonus in aere, licet non in collisione corporum, a quibus primum formatur, et ita quando realiter sonus durat in aere, durare potest species ex illo emissa. In secundo casu, licet fumea exhalatio evaporari cesset a corpore odorabili, tamen ea quæ prius evaporata est, remanet in aere, vel in corpore propinquo, quatenus ibi manet realis odor exhalatus, qui continuo emittit speciem sui, et sic sentitur res in præsentia, scilicet odor exhalatus qui remanet, et sonus in motu aeris, licet non in collisione corporum perseverans.

Difficultas ergo tota reducitur ad virtutem Divinam, an possit per ipsam in absentia objecti aliquid sentiri conservatis speciebus in sensu, remoto objecto, et sensatione sic elicitæ? In quo est aliquorum sententia, posse rem absentem videri Divinitus, dummodo repræsentetur ut præsens. Ita P. Suarez III de Anima, c. III, num. V; Conimbricenses II de Anima, cap. VI, q. III art. I. Et P. Suarez sentit talem cognitionem vere quidem esse abstractivam, ut pote rei absentis (ubi mani-

festè sentit ad intuitivum et abstractivum requiri præsentiam, et absentiam physicam, et non solum repræsentatam) revera tamen iudicare rem ut præsentem, quia ita videret, ac si esset præsens. Fundamentum est, quia non repugnat Deum conservare in sensu externo speciem sui objecti etiam remoto objecto, ergo neque repugnabit, tunc illud cognoscere. Consequentia est certa, quia ad cognitionem eliciendam non requiritur aliud, quam potentia informata specie objecti, tunc autem est potentia informata specie, ergo cognoscit. Antecedens patet, quia species emissa ad oculum solum dependet ab objecto ut existat, in genere causæ effectivæ, hanc autem potest Deus supplere, quia magis ab ipso dependet effectus in genere efficientis, quam a causa secunda, ergo non repugnat conservari a Deo speciem in oculo remoto objecto, sicut lumen in medio remoto luminoso. Quod vero dependeat species ab objecto in genere causæ formalis extrinsecæ nihil obstat, quia hæc dependentia non petit existentiam in objecto specificante, potest enim exerceri ista causalitas extrinsecæ ab objecto non existente, ut patet cum rem futuram considero, aut præteritæ recordor.

Confirmatur, quia saltem potest Deus facere, quod res longissime distans imprimat speciem suam in speculo, quod est prope me, multiplicando scilicet speciem per medium ultra spheram suæ naturalis emissionis: tunc autem visa imagine in speculo videbitur res absens et longissime distans, tanquam ibi præsens, ergo similiter non repugnabit, quod remoto speculo species continuetur usque ad oculum, sicque videatur absens posita ibi tali specie.

Nihilominus oppositum tenendum